

Ю. М. ЗАХАРУК
(Львів)

НОВІ ЗНАХІДКИ КЕРАМІКИ СЕРЕДНЬОДНІПРОВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Серед археологічних збірок Остерського краєзнавчого музею зберігаються дві посудини, які походять з с. Євминки, Остерського району, Чернігівської області.

Ким, коли і за яких умов вони були знайдені — ніяких відомостей немає. З огляду на їх добре збереження можна припустити, що вони походять з поховання.

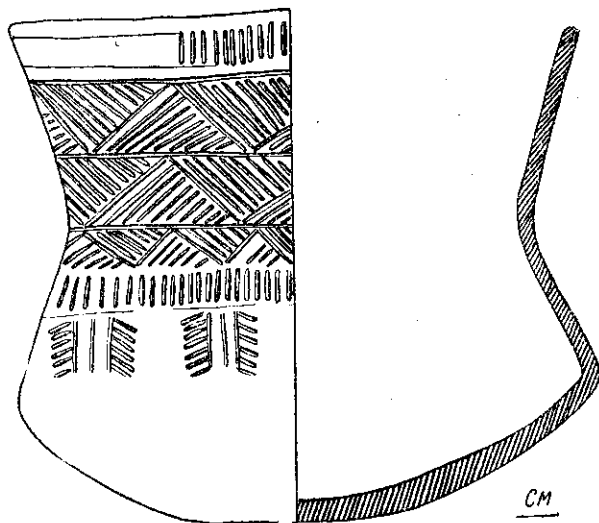

Рис. 1. Орнаментована посудина блоковидної форми.

Одна посудина (рис. 1) — брунатносірого кольору, з рожевим відтінком, виготовлена з досить щільної глини, без сторонніх домішок. Посудина має звичайну блоковидну форму з закруглено-сплюсненим дном і досить чітким профілюванням тіла. Посудину прикрашено орнаментом, який виконано штампом та борозенками. Під вінцями коротким лінійним штампом нанесено ряд вертикальних рисок. Під ними у три ряди, що поділені горизонтальними борозенками, накреслені трикутники, заповнені навкісними рисками. Під трикутниками — знову ряд коротких рисок, виконаних таким же штампом, що й під вінцями. Нижче знахо-

дяться симетрично розташовані групи, які складаються з трьох довгих вертикальних ліній, збоку яких зроблено по ряду навкісних рисок. Висота посудини 10,6 см, максимальний діаметр 11,8 см, діаметр вінець — 11,8 см.

Друга посудина (рис. 2) теж блоковидної форми відрізняється від першої меншими розмірами, округлою формою дна та орнаментациєю. Виготовлена вона з брунатносірої глини грудкуватої структури, з домішкою білих блискучих вкраплень. Поверхня посудини нерівна, особливо

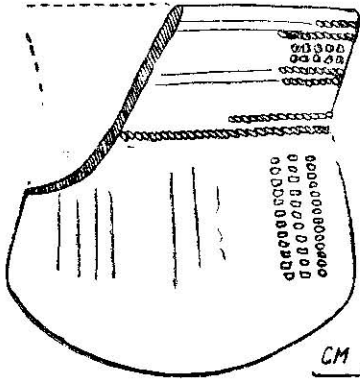

Рис. 2. Орнаментована посудина блоковидної форми.

Рис. 3. Орнаментована кубковидна посудина.

зсередини. Орнаментовано її відтиском шнура та ямками підчотирикутної форми. У верхній частині посудини є три горизонтальні парні відтиски шнура. Між верхньою та середньою парою розташовано два ряди ямок. Внизу симетрично чергуються три вертикальних рядки таким же способом виконаних ямок. Висота посудини 7,5 см, максимальний діаметр 7 см. В посудині немає частини вінець.

Під час розвідки 1948 р. в с. Софіївці, Бориспільського району, Київської області, у мешканців села зібрано фрагменти посудини, яка була знайдена на пісковищі, розташованому на боровій терасі лівого берега Дніпра, над старицею. Посудину вдалося реставрувати. Вона має кубковидну форму з сплющено-округлим дном та злегка відхиленими вінцями (рис. 3). Поверхня посудини брунатножовтуватого кольору, з темними плямами. Орнамент розташований під краєм вінець у вигляді ряда косих дуговидних відтисків, зроблених краєм черепашки. Нижче від нього йде лінія відтисків штампа, які за формою нагадують знак V, ще нижче — подвійний ряд дугових відтисків, що утворюють „ялинку“. Висота посудини 9 см, діаметр вінець 12 см, максимальний діаметр 12 см, діаметр сплющеної частини дна 5,5 см.

Під час обстеження околиць Софіївського могильника на окремих ділянках дюни було знайдено чимало фрагментів вінець та стінок посудин, прикрашених шнуровим орнаментом (рис. 4). Посудини були зроблені з піскуватої глини тепер червонуватожовтого, а на зламі чорного кольору. Фрагменти шийки мають характерну вигнутість, вінця косо зрізані до середини (рис. 4, 4). Орнамент утворює ряд закреслених, нерівнобічних, характерних для орнаментациї посудин цієї культури

трикутників (рис. 4, 1, 4) або ряди горизонтальних відбитків (рис. 4, 2): Іноді під краєм вінець є ряд коротких вертикальних прямих штампів (рис. 4, 4).

Знахідки описаної кераміки з сс. Євминки та Софіївки пов'язуються з керамікою так званої середньодністровської культури. Посудини з Євминки мають безпосередні аналогії серед блоковидних посудин Гатнинської групи цієї культури¹. Цікавим у посудин з Євминки є те, що на одній з них виконано шнуровий орнамент, незвичайний в орнаментативі посудин цього типу, але характерний для посудин більш ранньої Стретівської групи². Можливо, що в даному випадку мова може йти про виявлення раннього варіанту посудин цього типу.

Посудина з Софіївки знаходить собі аналогії серед кубковидних посудин Стретівської групи³.

Фрагменти кераміки з Софіївки як орнаментативі, так і характерною формою шийки та вінець можуть бути в свою чергу зіставлені

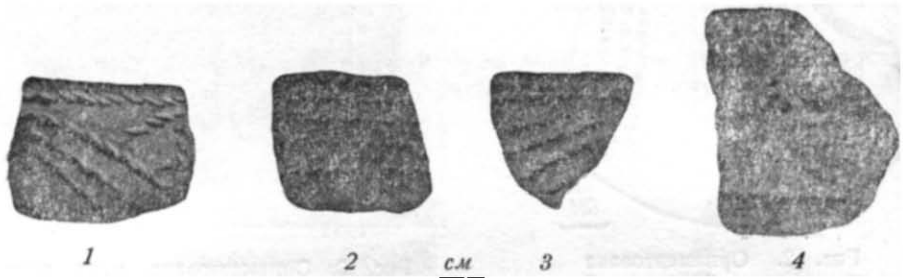

Рис. 4. Уламки посудин, прикрашених шнуровим орнаментом.

з подібними посудинами Дніпро-Деснинської групи⁴, а також з виявленими в останній час новими місцезнаходженнями кераміки цього типу в с. Волинцевому, Путивльського району, Сумській області⁵, в с. Золотинці, Олишівського району, Чернігівської області⁶ та в с. Трахтемирові, Переяслав-Хмельницького району, Київської області⁷.

Нові місцезнаходження кераміки середньодніпровської культури дають нові дані про поширення пам'яток цього типу. Знаходження на Лівобережжі кераміки, типової для Стретівської та Гатнинської груп Правобережжя, дозволяє ставити питання про єдиний етногенічний процес у середній Наддніпрянщині в першій половині II тисячоліття до н. е. Разом з тим знаходження в с. Софіївці кераміки, характерної для Дніпро-Деснинської групи, досі відомої в басейнах Дніпра, Сожу та Десни, свідчить про територіальну близькість пам'яток Стретівської та Гатнинської груп з групою Дніпро-Деснинською.

¹ Т. С. Пассек, К вопросу о среднеднепровской культуре, КСИИМК, вып. XVI, стор. 34—51, рис. 11, 13.

² Там же, рис. 10.

³ Там же.

⁴ Там же, рис. 14.

⁵ Розкопки Д. Т. Березовця в 1948 р. Матеріали зберігаються в Інституті археології АН УРСР.

⁶ Розвідки О. О. Попка в 1947 р.

⁷ Розвідки В. М. Даниленка в 1948 р.

Ю. Н. ЗАХАРУК

НОВЫЕ НАХОДКИ КЕРАМИКИ СРЕДНЕДНЕПРОВСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Резюме

Новые находки керамики среднеднепровской культуры представлены следующими образцами: в Остерском музее сохраняются два сосуда, найденные в с. Евминке, Остерского района, Черниговской области; из с. Софиевки, Бориспольского района, Киевской области происходит фрагментированный сосуд; здесь же, на дюне, обнаружены фрагменты венчиков и стенок. Автор описывает все эти образцы и считает, что они дают новые данные о территории распространения памятников среднеднепровской культуры.
